

Nyckeltal

Konsumentanpassade nyckeltal

Förslag från den oberoende expertgruppen

2015-04-29

Nyckeltal

Innehåll

1. Uppdraget.....	3
1.1 Uppdragsbeskrivningen.....	3
1.2 Sammansättningen av expertgruppen och genomförandet av uppdraget.....	3
2. Bakgrund.....	4
2.1 Problembeskrivning.....	4
2.2 Nya nyckeltal vs ”nyckeltal” i den nuvarande regleringen.....	5
2.3 De nuvarande kraven på information	6
2.3.1 Krav på förköpsinformation	6
2.3.2 Den bakomliggande EU-regleringen.....	9
2.3.3 Den civilrättsliga regleringen.....	10
2.3.4 Regleringen kring företagens finansiella redovisning	10
2.3.5 Övrigt.....	10
3. Transparens	11
4. Vad vill konsumenten veta och våra avgränsningar.....	12
5. Vår målbild	15
6. Vårt förslag – ett nytt nyckeltal (Jämförpris).....	15
6.1 Huvudsakligt syfte och grundläggande konstruktion.....	15
6.2 Kostnader och avgifter	18
6.2.1 Utmaningar.....	18
6.2.2 Avgifter	18
6.2.3 Kostnader	21
6.3 Övriga överväganden	24
6.4 Beräkningsmetodik.....	27
6.5 Var finns de uppgifter om kostnader/avgifter som ska ingå i Jämförpriset?.....	28
6.6 Var ska Jämförpriset presenteras?.....	29
7. Särskilt om Jämförpris i samband med flytt.....	29
8. Räkne-exempel.....	31
9. Kontroll av beräkningsunderlag	33

Nyckeltal

1. Uppdraget

1.1 Uppdragsbeskrivningen

Sommaren 2014 tillsatte Svensk Försäkring en oberoende expertgrupp för konsumentinformation under ledning av Gunnar Olsson. Gruppen fick i uppdrag att ta fram förslag till konsumentanpassade nyckeltal som ska öka konsumenternas förståelse för, och underlätta deras valsituation vid, köp eller flytt av livförsäkringsprodukter av sparandetyyp. Nyckeltalen är främst tänkta att upplysa om avkastning, avgifter och kostnader, samtidigt som hänsyn bör tas till de riskskydd som är knutna till produkterna. De konsumentanpassade nyckeltalen ska bidra till en förbättrad transparens ur ett kund- och förtroendeperspektiv. Uppdraget har varit att ta fram förslag som kan ligga till grund för Svensk Försäkring att ta fram en branschgemensam rekommendation. I uppdraget har även ingått att beakta tidigare arbete i Svensk Försäkring på detta område.

Förslagen ska ta sin utgångspunkt i Svensk Försäkrings plattform för Svensk Försäkrings agerande på området konsumentinformation. Vid utformningen av förslagen ska hänsyn tas till de informationskrav som finns i dag för försäkringsföretag i form av lagar, föreskrifter, allmänna råd och branschgemensamma rekommendationer, och i uppdraget har även ingått att beakta de ändringar i informationskraven som kan komma att ske med anledning av förändringar i den bakomliggande EU-rättsliga regleringen. I uppdraget har även ingått att ta hänsyn till Finansinspektionens och Konsumentverkets synpunkter på området. Terminologin i förslaget ska följa Svensk Standard för termer och begrepp inom försäkring (SS 40000:2014).

Den oberoende expertgruppen har även haft i uppdrag att lämna förslag till *var och hur* de konsumentanpassade nyckeltalen bör publiceras, t.ex. i förköpsinformationen/faktabladet, i värde- och årsbeskeden, i försäkringsföretagens årsredovisningar, på försäkringsföretagens webbsidor eller på Svensk Försäkrings webbsida. Av förslaget ska framgå vilka produkter/affärgrenar som ska omfattas.

I december 2014 fick den oberoende expertgruppen i uppdrag att även ta fram ett jämförelsetal vid flytt av försäkringskapital.

Denna rapport till styrelsen i Svensk Försäkring innehåller den oberoende expertgruppens överväganden och förslag.

1.2 Sammansättningen av expertgruppen och genomförandet av uppdraget

I expertgruppen har följande personer ingått

- Gunnar Olsson, tidigare vd på Konsumenternas Försäkringsbyrå (ordförande)
- Richard Blom, aktuarie
- Agneta Broberg, diskrimineringsombudsman och tidigare stf. konsumentombudsman
- Fredrik Nordström, ekonom
- Patric Thomsson, jurist

Nyckeltal

Expertgruppen har haft ett antal interna arbetsmöten, och har inhämtat allmänna synpunkter från bl.a.

- Svensk Försäkring och ett antal enskilda medlemsbolag,
- Finansinspektionen, och
- Konsumenternas Försäkringsbyrå.

2. Bakgrund

2.1 Problembeskrivning

Ingen torde ifrågasätta att många konsumenter tycker att det är svårt att förstå vad de olika livförsäkringsprodukterna innehåller och framförallt vilka avgifter och/eller kostnader som är förknippade med de olika livförsäkringsprodukterna.¹ Utan sådan kunskap är det svårt för konsumenter att jämföra, välja och utvärdera olika försäkringslösningar, dvs. att göra medvetna val i samband med nyteckning och/eller i samband med flytt av försäkringskapital. Vad som nu sagts gäller trots att de legala kraven på information av olika slag redan är relativt omfattande.²

Vår samlade bedömning är att en av förklaringarna till att produkterna på livförsäkringsområdet är svåra att jämföra med varandra är att stora delar av den information som finns idag i vissa delar är alltför övergripande/principiell, och i andra delar är alltför teknisk/komplicerad för en genomsnittlig konsument. Till detta kommer att de skillnader som tillåts i hur information presenteras försvårar för en konsument som vill göra enkla jämförelser. Konsumenten skulle naturligtvis vara mycket hjälpt av att få ett enkelt nyckeltal som fångar alla väsentliga egenskaper hos respektive produkt och produktleverantör och som på så sätt gör det enkelt att jämföra produkter med varandra.

Att produkterna på livförsäkringsområdet är svåra att jämföra med varandra torde emellertid, enligt vår mening, även bero på att det helt enkelt *är* svårt att jämföra i grunden mycket olika typer av livförsäkringsprodukter - traditionell försäkringar vs depå- och fondförsäkringar respektive tjänstepensionsförsäkringar vs privata pensionsförsäkringar - med varandra. På samma sätt kan det konstateras att det *är* svårt att jämföra de olika leverantörerna, dvs. de olika typerna av försäkringsföretag - ömsesidiga försäkringsbolag, aktiebolag som får dela ut vinst, aktiebolag som inte får dela ut vinst och tjänstepensionskassor – med varandra. Särskilt svårt blir det om ambitionen är att man inom ramen för ett enda "jämförelse-/nyckeltal" ska ta hänsyn till alla de skillnader som finns på såväl produkt- som företagsnivå, samtidigt som jämförelsen/nyckeltalet ska upplevas som "rättvist". Bland problemställningarna vid framtagandet av lämpliga nyckeltal finns alltså vilka - någorlunda rättvisande - "jämförelse-/nyckeltal" som rimligen *kan* tas fram givet de skillnader som finns. Hur kan man t.ex. fånga skillnaden mellan ett bolag som drivs enligt ömsesidiga principer och ett bolag som får dela ut vinst inom ramen för ett nyckeltal?

¹ Svensk Försäkring, Nöjda och trygga kunder – konsumentinformation inom försäkring (2013). Konsumentverket, Konsumentrapporten (2013) s.52. Finansinspektionen, Konsumentskyddet på finansmarknaden (2014) s.24, som när det gäller försäkringsområdet framförallt behandlar information i samband med flytt och information kring överskottshantering.

² T.ex. förköpsinformation i form av särskilda Faktablad, se vidare avsnitt 2.3

Nyckeltal

En annan problemställning är hur mycket "osäkerhet" som ett nyckeltal bör tillåtas innehålla. Här kan konstateras att nyckeltal kring framtida avkastning normalt innehåller mer osäkerhet än nyckeltal kring absoluta kostnader/avgifter. I denna problemställning finns bl.a. frågor kring huruvida nyckeltalen ska bygga på s.k. netto- eller bruttoredovisning av försäkringskapitalet och om fokus ska ligga på historiska uppgifter, nuvarande uppgifter eller framtida prognoser.

Ytterligare en problemställning som vi har haft att ta ställning till är *hur* ett nyckeltal/jämförelsetal bör presenteras för konsumenten. Ett nyckeltal kan – namnet till trots – presenteras i kvalitativa eller kvantitativa termer. Om presentation sker i kvantitativa termer kan informationen presenteras som ett absolutbelopp, som ett relationsmått (t.ex. procent), på årsbasis eller över en viss tidsperiod, med eller utan diskontering, etc. Vidare kan ett nyckeltal t.ex. tas in i det nuvarande faktabladet, eller presenteras helt fristående från den nuvarande förköpsinformationen. En fråga är också i vilken utsträckning det – för konsumenten eller för övriga aktörer - behövs regler och/eller överenskommelser kring hanteringen av de grunduppgifter och beräkningsunderlag som används vid beräkningar av nyckeltalet/jämförelsetalet.

I detta sammanhang bör det noteras att man på fondområdet synes ha kommit längre när det gäller användningen av olika nyckeltal kring bl.a. kostnader och avgifter än vad man hittills har gjort på försäkringsområdet. Även om detta till del torde bero på de skillnader som finns mellan försäkringsprodukter och fondprodukter, finns det enligt vår mening lärdomar att dra från de lösningar som har tagits fram på fondområdet.

2.2 Nya nyckeltal vs "nyckeltal" i den nuvarande regleringen

Eftersom det i den nuvarande regleringen redan finns omfattande informationskrav kopplade till livförsäkringar med sparandeinslag (se vidare avsnitt 2.3 nedan) är det naturligt att först ställa sig frågan om det inte redan finns "jämförelse-/nyckeltal" som – efter modifieringar/tillägg - kan fungera som konsumentanpassade nyckeltal.

Enligt vår mening bör man dock här vara uppmärksam på att flera av de "jämförelse-/nyckeltal" som redan finns är framtagna för andra syften än ren konsumentinformation. Ett exempel på detta är att kraven på information om ett försäkringsföretags kostnader i den finansiella redovisningen främst är avsedda att ge läsaren av företagets årsredovisning en rättvisande bild av försäkringsföretagets ekonomi, medan den information om kostnader/avgifter som en konsument behöver handlar om de kostnader/avgifter som rent faktiskt kommer att belasta konsumenten vid köp av en viss typ av försäkringsprodukt - oavsett vilken teknik försäkringsföretaget använder på företagsnivå för uttag av avgifter/kostnader och oavsett om avgifterna/kostnaderna betraktas och redovisas som "kostnader" enligt de definitioner som används i den finansiella redovisningen. Ett annat exempel är att vissa krav på information kan vara avsedd att användas för övergripande bedömningar av ett försäkringsföretags solvens eller för jämförelser mellan olika företag på företagsnivå, och att de mått på kostnader som tas fram utifrån sådana syften inte behöver ha något omedelbart samband med de mått som en konsument behöver för att göra jämförelser på produktnivå. Ytterligare ett exempel är att vissa krav på information har till syfte att skapa harmoniserade informationsregler inom EU, vilket inte nödvändigtvis innebär att den information som ska redovisas enligt dessa regler beaktar sådana

Nyckeltal

nationella särdrag³ som kan vara av mycket stor betydelse för en konsument som står i begrepp att teckna en försäkring eller flytta försäkringskapital.

Vad som nu sagts innebär *inte* att all information som lämnas enligt de nuvarande reglerna är oanvändbar vid framtagandet av konsumentanpassade nyckeltal. Tvärtom bör den information som redan lämnas "återanvändas" i så stor utsträckning som möjligt, och delar av informationen bör dessutom kunna användas för kontroll av riktigheten i de beräkningsunderlag som används vid framtagandet av konsumentanpassade nyckeltal.

När det gäller möjligheten att "återanvända" det nuvarande regelverket, och de "nyckeltal" som krävs enligt detta, bör även noteras att reglerna har olika "status". Med "status" menas här skillnaden mellan bestämmelser i form av rent nationell lagstiftning, nationell lagstiftning som genomför bakomliggande EU-direktiv, direktverkande EU-rätt, rena nationella myndighetsföreskrifter, nationella myndighetsföreskrifter som genomför bakomliggande EU-rätt, allmänna råd, bransch-rekommendationer som kan utgöra god sed och andra former av rekommendationer. Reglernas "status" har bl.a. betydelse för tillämpningsområdet för enskilda regler, liksom för hur reglerna tillämpas i det enskilda fallet. Mer konkret är det t.ex. enligt vår mening mindre lämpligt att som utgångspunkt för ett nytt konsumentanpassat nyckeltal använda ett "nyckeltal" som enligt det nuvarande regelverket endast ska redovisas av vissa företag/för vissa produkter. Vid en eventuell "återanvändning" av det nuvarande regelverket måste hänsyn också tas till förväntade förändringar i de nuvarande regelverken (se vidare avsnitt 2.3).

Sammanfattningsvis har vi gjort bedömningen att uppdraget handlar om att skapa något helt nytt, som är starkt efterfrågat av såväl konsumenter som företag och andra – dvs. genuint konsumentanpassad jämförelse-information.

2.3 De nuvarande kraven på information

2.3.1 Krav på förköpsinformation

Försäkringsrörelselagen innehåller en övergripande bestämmelse om att information till den som erbjuds att teckna försäkring ska vara anpassad efter försäkringens art och tydligt visa försäkringens villkor och värdeutveckling.⁴ De mer detaljerade kraven på bl.a. s.k. förköpsinformation finns i Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om information som gäller försäkring och tjänstepension ("Föreskriften").⁵ Föreskriften innehåller bl.a. vissa allmänna bestämmelser om information, bestämmelser om information innan en försäkring meddelas (förköpsinformation) och bestämmelser om information under försäkrings- och utbetalningstiden. Föreskriften innehåller även särskilda bestämmelser⁶ om information när det gäller livförsäkring och tjänstepension, av vilka det bl.a. framgår att ett försäkringsföretag som har avsatt en konsolideringsfond eller liknande månatligen ska publicera uppgift om den kollektiva konsolideringsnivån så att den informationen är lättillgänglig för försäkringstagarna.

³ T.ex. förekomst av konsolideringsfond

⁴ 4 kap. 2 §

⁵ FFFS 2011:39

⁶ 5 kap. och Bilaga 2

Nyckeltal

Av de allmänna bestämmelserna om information framgår det att informationen bör utformas så att den underlättar de beslut som den som avser teckna en försäkring eller en försäkringstagare kan behöva fatta, att det bör vara enkelt att överblicka försäkringens viktigaste egenskaper och begränsningar samt att information som ska ligga till grund för ett beslut som den som avser att teckna en försäkring eller en försäkringstagare kan behöva fatta bör lämnas i samlad form. Vidare framgår att när det gäller privata individuella livförsäkringsprodukter av sparandetyyp bör den viktigaste förköpsinformationen anges i ett särskilt faktablad, som bör följa en viss standarduppställning och i övrigt utformas så att det blir lätt för konsumenter att jämföra likartade produkter.

I en särskild bilaga⁷ till Föreskriften återfinns detaljerade krav på förköpsinformation när det gäller livförsäkring och tjänstepension. Enligt bilagan ska information bl.a. lämnas kring principerna för hur försäkringens värde bestäms om den återköps eller ändras till fribrev respektive hur flyttbart belopp bestäms om försäkringen ska flyttas, i vilka avseenden och under vilka förutsättningar försäkringsföretaget kan ändra villkoren i avtalet när det t.ex. gäller avgifter och andra kostnadsuttag, principerna för hur försäkringsföretagets drifts- och riskkostnader ska täckas liksom hur vinst kan delas ut, principerna för hur överskott ska fördelas samt krav på särskilda uppgifter för försäkring där försäkringstagaren väljer fonder för placering av premierna (bl.a. uppgifter om avgifter för fondbyte och de avgifter som försäkringsföretaget tar ut för att täcka driftskostnader och skatt samt hur de är fördelade på premier/köp- och säljkurs/andelsvärde).

I en annan särskild bilaga⁸ återfinns de allmänna råden⁹ om innehåll i det faktablad med förköpsinformation som enligt de allmänna bestämmelserna i Föreskriften bör användas vid privat individuell livförsäkring av sparandetyyp. Av bilagan framgår det att faktabladet ska innehålla information under åtta olika huvudrubriker, nämligen

1. Inledning
2. Sparande och avkastning
3. Utbetalning
4. Avgifter
5. Försäkringsskydd
6. Villkor för flytt av sparande eller återköp
7. Flytt av sparande till försäkringsföretaget
8. Övrig information

Under "Inledning" ska information bl.a. lämnas om försäkringsföretagets solvenskvot.

Kraven på information om "Sparande och avkastning" skiljer sig åt beroende på om det är försäkringstagaren¹⁰ eller försäkringsföretaget som bestämmer hur försäkringskapitalet ska placeras och därmed bestämmer den finansiella risknivån, dvs. enkelt uttryckt beroende på om det är en traditionell försäkring eller en fond- eller depåförsäkring. För en traditionell försäkring ska uppgifter lämnas om bl.a. eventuell garanti, eventuell garanterad ränta, eventuell återbäringsränta och

⁷ Bilaga 2

⁸ Bilaga 3

⁹ Allmänna råd kallas ibland "bör"-regler

¹⁰ eller den försäkrade

Nyckeltal

produktens avkastningshistorik. För en fondförsäkring ska uppgifter lämnas om eventuell garanti i produkten.

När det gäller information om "Avgifter" ska uppgifter (för såväl traditionell försäkring som för fond- och depåförsäkring) lämnas om bl.a. de avgifter och kostnader som totalt belastar försäkringen, varvid det också ska lämnas uppgift om hur ofta avgifterna tas ut och på vilket underlag de beräknas. Vidare bör administrativa avgifter specificeras, exempelvis premieavgifter och andra insättningsavgifter, fasta avgifter samt avgifter i form av procentandelar av de förvaltade kapitalet. För fondförsäkringsprodukter finns särskilda krav på uppgifter om fondens kostnader som andel av fondtillgångarna (TER)¹¹, eventuella insättnings- eller uttagsavgifter i fonder liksom förekomsten av prestationsrelaterade avgifter samt kostnader för eventuella fondförvaltningstjänster. För traditionella livförsäkringsprodukter finns särskilda krav på uppgifter om huruvida kostnaderna för kapitalförvaltningen täcks av de administrativa avgifterna eller belastar kundens försäkringskapital därutöver, varvid även ska lämnas uppgift om den uppskattade storleken på kapitalförvaltningskostnaderna. För såväl traditionella försäkringar som fond- och depåförsäkringar ska även anges ett s.k. typexempel ("Typexempel") som illustrerar det första årets totala avgifter i kronor, med uppdelning på administrativa avgifter, avgifter för att täcka fond- eller kapitalförvaltningskostnader och skatteavgift.

När det gäller information om "Försäkringsskydd" bör det bl.a. lämnas tydlig uppgift om hur kostnaden för ett eventuellt skydd tas ut, exempelvis genom särskilt erlagd premie idag eller genom lägre pension i framtiden.

När det gäller information om "Villkor för flytt av sparande eller återköp" bör det i Faktabladet anges om marknadsvärdesjustering tillämpas. Vidare bör alla avgifter som är relaterade till flytten anges, exempelvis administrativa avgifter och löptidsberoende avgifter.

När det slutligen gäller information om "Flytt av sparande till försäkringsföretaget" bör Faktabladet innehålla uppgift om eventuella avgifter som tas ut vid flytt av sparande till försäkringsföretaget. Om produkten är en traditionell försäkring bör, om det är tillämpligt, de principer som ligger till grund för hur stor del av det flyttade kapitalet som kommer att garanteras anges.

När det gäller Föreskriften och dess bilagor är det viktigt att notera att bestämmelserna inte tillämpas på kollektivavtalsgrundade försäkringar som följer en överenskommelse mellan en arbetsgivarorganisation och en central arbetstagarorganisation och inte heller tillämpas på tjänstepensionskassorna. Det bör vidare noteras att Föreskriften för närvarande är föremål för en översyn med anledning av bl.a. Solvens II.¹²

Bestämmelserna i Föreskriften kan sägas ha blivit preciserade genom två olika Rekommendationer från Svensk Försäkring.¹³ I den ena finns mer allmänna rekommendationer kring utformningen av förköpsinformation ("Rekommendation om Förköpsinformation"), och i den andra finns rekommendationer kring bl.a. vilka detaljer som ska redovisas i faktabladet när det t.ex. gäller

¹¹ TER är en förkortning för Total Expense Ratio, ett begrepp som enligt uppgift är på väg att ersättas med begreppet "Årlig avgift".

¹² Se Finansinspektionens Remiss av förslag till nya och ändrade föreskrifter och allmänna råd med anledning av genomförandet av Solvens II, FI Dnr 10-9537

¹³ Det finns även rekommendationer om innehållet i återbäringsillustrationer och om återbäringsränta i bolagens marknadsföring.

Nyckeltal

garantier, överskott, avkastningsränta, riskvinst, utjämnings över tid, administrativa avgifter¹⁴ och hur det s.k. Typexemplet som ska visa det första årets totala avgifter ska vara närmare utformat ("Rekommendation om Faktablad").

2.3.2 Den bakomliggande EU-regleringen

Bestämmelserna om förköpsinformation i försäkringsrörelselagen och Föreskriften har - i vissa delar – sin grund i de nu gällande EU-direktiven på området, dvs. det konsoliderade livförsäkringsdirektivet (Solvens I)¹⁵ och tjänstepensionsdirektivet (IORP I)¹⁶. Det konsoliderade livförsäkringsdirektivet kommer att upphöra att gälla när Solvens II träder ikraft¹⁷, och inom ramen för de s.k. IORP II-förhandlingarna pågår förhandlingar kring eventuella revideringar av tjänstepensionsdirektivet.

Informationsbestämmelserna i Solvens I- och IORP I-direktiven får sägas vara av ganska enkel karaktär, medan framförallt bestämmelserna i EU-kommissionens förslag till IORP II är väldigt omfattande och detaljerade. I kommissionens förslag till IORP II återfinns bl.a. krav på s.k. Pensionsbesked, som ska innehålla uppgifter om bl.a. (premie-)saldo, avgifter och kostnader varvid avgifterna och kostnaderna ska vara uppdelade på visst sätt. Enligt förslaget ska uppgifterna räknas om till månadslivränta. Vidare finns krav på uppgifter om pensionsberäkningar (bästa möjliga skattningar av månadslivräntor), risk/avkastningsprofil och tidigare resultat (med bl.a. uppgift om vilka kostnader som ingår). Ändringarna i informationsbestämmelserna till följd av Solvens II får anses vara av relativt begränsad art, och handlar bl.a. om detaljkrav vid användning av s.k. återbäringsillustrationer och utökade krav på det som kan kallas riskinformation.

Här bör även nämnas det pågående arbetet med att färdigställa den s.k. PRIIPS-regleringen, dvs. regleringen om faktablad för paketerade och försäkringsbaserade investeringsprodukter för icke-professionella investerare (på engelska: Key Information Document for Packaged Retail and Insurance-based Investment Products, dvs. KID for PRIIPS). Den politiska överenskommelsen mellan EU-parlamentet, EU-Rådet och EU-Kommissionen träffades i april 2014, och resulterade i en s.k. EU-förordning¹⁸ som ska tillämpas från och med den 31 december 2016. En EU-förordning är till alla delar bindande och direkt tillämplig i alla medlemsstater.

Av PRIIPS-förordningen framgår bl.a. att faktabladet ska vara ett standardiserat dokument om högst tre sidor som ska innehålla en presentation av investeringsprodukten i syfte att förbättra kundernas förståelse för produkten och samtidigt möjliggöra jämförelser mellan olika produkter, inklusive jämförelser mellan produkter från olika sektorer på den finansiella marknaden. Av förordningen framgår att faktabladet bl.a. ska innehålla uppgifter om kostnaderna för en investering i Priip-produkten och att detta ska omfatta både direkta och indirekta kostnader, inbegripet engångskostnader och återkommande kostnader. Kostnaderna ska anges genom sammanfattande indikatorer. Även de totala sammanlagda kostnaderna, uttryckt i monetära termer och i procent, ska anges, för att visa de totala kostnadernas samlade inverkan på investeringen. I förordningen ges EU-

¹⁴ I rekommendationen rekommenderas en uppdelning i Insättningsavgift, Kapitalavgift och Fast avgift.

¹⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/83/EG av den 5 november 2002 om livförsäkring

¹⁶ Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/41/EG av den 3 juni 2003 om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut.

¹⁷ Det finns dock viss övergångsregler.

¹⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1268/2014

Nyckeltal

kommissionen rätt att anta mer detaljerade regler (tekniska tillsynsstandarder) kring innehållet i faktabladet, och i juli 2014 bad EU-kommissionen den s.k. Gemensamma kommittén¹⁹ om s.k. råd inför framtagandet av dessa närmare regler. I november 2014 publicerade den Gemensamma kommittén ett s.k. Discussion paper²⁰ i frågan, och avsikten är att man under våren 2015 bl.a. ska genomföra konsumenttester, för att sedan remittera sina förslag under hösten 2015. Det ska understrykas att PRIIPS-regleringen inte synes omfatta det som vanligen menas med pensionsprodukter.

2.3.3 Den civilrättsliga regleringen

Informationsbestämmelser finns även i den civilrättsliga regleringen, dvs. försäkringsavtalslagen²¹. I likhet med vad som sagts ovan när det gäller försäkringsrörelselagen kan det konstateras att bestämmelserna i försäkringsavtalslagen är av ett övergripande slag. Enligt försäkringsavtalslagen ska information lämnas som underlättar kundens bedömning av försäkringsbehovet och val av försäkring, och informationen ska på ett enkelt sätt återge det huvudsakliga innehållet i de försäkringsvillkor som kunden behöver ha kännedom om för att kunna bedöma kostnaden för och omfattningen av försäkringen.

2.3.4 Regleringen kring företagens finansiella redovisning

Reglerna kring försäkringsföretagens finansiella redovisning finns framförallt i lagen om årsredovisning i försäkringsföretag och i Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om årsredovisning i försäkringsföretag²², som bl.a. innehåller olika definitioner och indelningar av t.ex. driftskostnader och kapitalavkastning samt bestämmelser om olika nyckeltal.²³ Även på detta område finns det rekommendationer från Svensk Försäkring, bl.a. kring effektivitets- och avkastningsmått.

2.3.5 Övrigt

Sedan 2014 finns även en rekommendation från Svensk Försäkring om användning av Standard för pensionsprognoser. Bakgrunden är ett arbete där Pensionsmyndigheten i samarbete med en arbetsgrupp bestående av representanter för bl.a. Svensk Försäkring, Min Pension och Konsumenternas Försäkringsbyrå tagit fram en standard för pensionsprognoser samt beskrivande bakgrundsmaterial. Det är medlemsföretag som tillhandahåller självbetjäningssystem utformade specifikt för pensionsprognoser som rekommenderas att tillämpa prognosstandarderna, men företagen bör även beakta möjligheten att använda standarderna vid framtagande/uppdatering av andra pensionsprognoser. Standarderna innehåller bl.a. parametrar för t.ex. kapitalavkastning under

¹⁹ I den Gemensamma kommittén finns representanter från de tre tillsynsmyndigheterna, dvs. EIOPA (försäkring), ESMA (värdepapper) och EBA (bank).

²⁰ Joint committee of the european supervisory authorities, Discussion paper – Key Information Documents for Packaged Retail and Insurance-based Investment Products (PRIIPs), 17 november 2014, JC/DP/2014/02

²¹ 10 kap. 2 § Försäkringsavtalslagen (2005:104)

²² FFFS 2008:26

²³ Svensk Försäkrings rekommendationer om Gemensamma nyckeltal i försäkringsbolagens årsredovisningar; skadeförsäkringsbolag, Totalavkastningstabell (TAT) och om Nyckeltal för livförsäkringsbolagens driftskostnader är i första hand kopplade till den finansiella redovisningen.

Nyckeltal

sparandetid och schabloner för produktspecifika parametrar (t.ex. avgifter, arvsvinster och livslängdsantaganden). Standarden är inte avsedd att användas vid offertliknande situationer, i offerter eller värdebesked.

Här bör även nämnas att försäkringsföretag enligt försäkringsrörelselagen²⁴ är skyldiga att upprätta och följa försäkringstekniska riktlinjer, som bl.a. ska innehålla principerna för hur försäkringar återköps och hur återbäring fördelas. Närmare bestämmelser om innehållet i de försäkringstekniska riktlinjerna finns i allmänna råd från Finansinspektionen.²⁵ I likhet med vad som redan nämnts om Finansinspektionens föreskrifter om information pågår det för närvarande ett arbete med en översyn av dessa allmänna råd.²⁶

3. Transparens

Utgångspunkten för vårt arbete har varit att förbättra transparensen ur ett kund- och förtroendeperspektiv genom att ta fram konsumentanpassade nyckeltal som ska underlätta för konsumenter vid köp eller flytt av livförsäkringsprodukter av sparande-typ.

Begreppet transparens är ett värdeord som ofta används intuitivt för att visa på öppenhet och tillit. Som vi tidigare nämnt är företag som verkar på den finansiella marknaden med finansiella produkter till konsumenter omgärdade av en mängd informationsregler som bl.a ska underlätta för konsumenter att göra medvetna och rationella val. Men kraven är inte helt uttömmande för att möta konsumenters behov av stöd och hjälp vid köp av livförsäkringsprodukter. Det kan till och med vara så att viktig information inte ens är tillgänglig i den omfattning som konsumenter behöver för att göra ett någorlunda bra och välmotiverat köp. Det återstår en del att göra inom livförsäkringsområdet för att informationen ur ett konsumentperspektiv ska vara transparent.

Transparens handlar om att kunna beskriva komplexa försäkringsprodukter på ett enkelt sätt. Det ställer också krav på att det finns en bra metod för att fånga relevant information, bearbeta den till begripliga "bilder" för konsumenten och att göra den tillgänglig. Transparens är således ett verktyg för att hjälpa konsumenter att hitta den information de behöver, förstå vad de läser så att de kan använda informationen till att lösa sina problem. Inte minst viktigt är att transparensen bidrar till att öka jämförbarheten av försäkringsprodukterna.

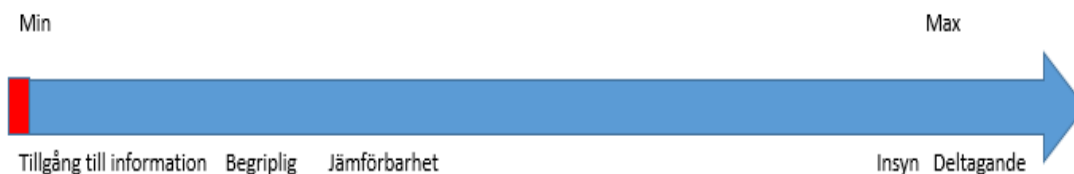
När det gäller vissa avgifter och kostnader så finns idag inte ens informationen tillgänglig, vilket kan tyckas vara ett minimikrav för transparent information. Den kan illustreras av bilden nedan, där det rödmarkerade området avser just avgifter och kostnader.

²⁴ 8 kap. 1 § försäkringsrörelselagen

²⁵ FFFS 2011:12

²⁶ Se fotnot 12

Nyckeltal

4. Vad vill konsumenten veta och våra avgränsningar

Vår utgångspunkt har varit att information ska vara enkel och inriktad på att besvara de grundfrågor²⁷ som en konsument normalt har. Enligt vår mening kan konsumenters behov av information inför köp/flytt av försäkring förenklat sammanfattas i tre enkla huvudfrågor, nämligen

- Vad får jag?
- Vad kostar det för mig?
- Är det värt det för mig? (dvs. hur förhåller sig svaret på fråga 1 till svaret på fråga 2)

I den första frågan finns delfrågor kring t.ex. eventuella garantier, risker, avkastningsmöjligheter och bindningstid. I den andra frågan finns delfrågor kring t.ex. vilka kostnader/avgifter som finns samt hur och när de tas ut. Den tredje frågan får ytterst anses handla om det individuella val som konsumenten har att göra utifrån sina behov och förutsättningar. Här ska understrykas att konsumenternas informationsbehov naturligtvis kan formuleras på andra sätt. Det kan t.ex. hävdas att frågan om kostnader egentligen är en delfråga i frågan om vad konsumenten "får", dvs. att konsumentens behov av information kan sammanfattas till ett behov av en "netto redovisning", i meningen redovisning av vad konsumenten "får" där hänsyn har tagits till kostnader/avgifter. Enligt expertgruppen finns det dock ett värde i att skilja på de olika frågeställningarna, bl.a. eftersom det annars finns en risk för att man i slutändan kommer att "jämföra äpplen med päron", och en risk för att man glömmer bort att den tredje frågan – Är det värt det för mig? – delvis handlar om konsumentens subjektiva val där nyckeltal och annan objektiv sammanfattande information tillsammans kan underlätta konsumentens val.

När det gäller den första frågan - dvs. vad konsumenten får – bör det inledningsvis understrykas att denna fråga innehåller såväl kvalitativa som kvantitativa aspekter. För en konsument kan den tjänst/produkt som ett försäkringsföretag levererar ha ett högre värde än för en annan konsument av mer subjektiva skäl (bättre "måluppfyllnad" eller "nytta"). Vi har gjort bedömningen att det skulle komma att krävas relativt komplicerade beräkningar, omfattande tester samt mycket detaljerade och omfattande avgränsningar för att kunna få fram ett samlat *kvantitativt* mått som på ett meningsfullt, rimligt och rättvist sätt skulle fånga samtliga de produktens egenskaper som finns hos olika försäkringar,

²⁷ Jämför Joint Committee of the European supervisory authorities, Key Information Documents for Packaged Retail and Insurance-based Investment Products (PRIIPs)

Nyckeltal

dvs. det som kunden "får". Ett sådant jämförelsetal skulle dessutom, enligt vår mening, med nödvändighet behöva bygga på olika avgränsningar och komma att innehålla stor osäkerhet, och därmed ha begränsat informationsvärde för konsumenten. Vår bedömning grundas på att det här framförallt skulle handla om att göra antaganden och prognoser kring framtida avkastning (oavsett om den är garanterad eller inte), som sträcker sig över en mycket lång tidsperiod. Enligt vår mening visar inte minst de senaste årens utveckling på de finansiella marknaderna hur snabbt t.ex. grundläggande antaganden kring framtida ränta kan bli inaktuella och därmed missvisande. Vidare torde ett sådant nyckeltal behöva innehålla värden som är särskilt svåra att kvantifiera, t.ex. värdet för konsumenten av en god eller svag solvens hos produktleverantören (jfr. ovan om subjektivitet). Dessutom menar vi att konsumenter förstår komplexiteten och problematiken kring jämförelser av framtida avkastning. Enligt vår mening får man här därför söka andra vägar för att beskriva produktens egenskaper än att sammanfatta dessa i ett statistiskt nyckeltal. Bra konsumentinformation skapas om konsumenter ges möjlighet att på ett samlat ställe få information om bl.a. historisk avkastning och en objektiv förklaring om vad en sådan information har för betydelse för dig som kund när du ska göra en samlad bedömning av produkternas och försäkringsföretagens samtliga egenskaper. Objektiv information om bl.a. historisk avkastning samlad på ett ställe behövs som motvikt till att det är just den egenskapen som särskilt lyfts fram i samband med marknadsföring av livprodukter. I den information som lämnas är det särskilt viktigt att upplysa konsumenter om att historisk avkastning är ett osäkert kort när man ska bedöma framtiden. Mot bakgrund av vad som nu anförts har vi avstått från att förslå ett nyckeltal kring framtida avkastning.

Vi har utgått från att presentationen av vårt föreslagna nyckeltal som ska visa produktens kostnader och avgifter måste kombineras med en *kvalitativ* beskrivning av produktens mer grundläggande egenskaper, t.ex. förekomst av garanti och möjlighet till återbäring. Vår utgångspunkt har varit att kvalitativ information om produktens egenskaper redan finns tillgänglig genom bl.a. faktablad, men här ska även nämnas att Konsumenternas Försäkringsbyrå har särskild kompetens på detta område som bör tillvaratas (se vidare avsnitt 6.8). Vi är därför övertygade om att konsumenterna inte kommer att lida brist på information om de olika produkternas fördelar som ska ställas mot vårt föreslagna nyckeltal för avgifter och kostnader.

När det gäller den andra frågan - dvs. vad konsumenten får betala (priset för produkten) – anser expertgruppen att det går att ta fram ett någorlunda rättvisande nyckeltal/jämförelsepris. Bedömningen grundas på att de flesta kostnader/avgifter är "mer säkra" än prognoser kring t.ex. avkastning eftersom kostnader/avgifter ofta tas ut oavsett framtida avkastning, och att flera av de övriga kostnaderna/avgifterna kan illustreras på ett någorlunda rättvist sätt genom t.ex. antaganden om en viss schablonavkastning. Till detta kommer att vi anser att det finns ett tydligt behov av ett kvantitativt mått (nyckeltal) som visar de avgifter och kostnader som konsumenten kommer att få betala, dels eftersom enkel och tydlig information om kostnader/avgifter är starkt efterfrågat, dels eftersom sådan information av naturliga skäl inte alltid ges en lika framträdande roll som information om vad en produkt "ger", i vart fall när kostnaderna/avgifterna inte är på en nivå då de ger en konkurrensfördel. Om konsumenterna kan få information om, och känna sig trygga i sin kunskap om vad en försäkring kostar, torde förtroende för försäkringsbranschen öka och med ökat förtroende ökar också viljan och förmågan att ta del av annan information kring produktens olika egenskaper – kort sagt skapas bättre förutsättningar för s.k. "medvetna val". Trygghet för konsumenten kan skapas genom enkelhet och objektiv presentation. Här kan noteras att fördelarna med tydlig redovisning av

Nyckeltal

just avgifter och kostnader är något som nämns i Anderssons och Korlings rapport²⁸. Här bör även framhållas att för många livförsäkringar med sparandeinslag (t.ex. ett långsiktigt pensionssparande) har avgifter och kostnader en väsentlig påverkan på resultatet, bl.a. till följd av ränta-på-ränta-effekter. Information till konsumenterna kring de långsiktiga kostnaderna är alltså extra viktig, särskilt med tanke på att livförsäkringar med sparandeinslag normalt löper över mycket lång tid och med tanke på att det kan finnas särskilda kostnader med att avsluta kontraktet i förtid.

När det slutligen gäller ett nyckeltal/jämförelsetal som skulle kunna besvara i vart fall delar av *den tredje frågan* (dvs. frågan om samspelet mellan vad konsumenten får och vad konsumenten får betala) hänvisas till vad som anförts ovan.

Utifrån ett konsumentperspektiv är det i grunden information på produkt-/individnivå som är mest relevant, jämfört med siffror på kollektiv-nivå eller företagsnivå. Siffror på kollektiv-nivå respektive företagsnivå kan naturligtvis vara av intresse för företagen, inte minst i marknadsförings-sammanhang, men det säger relativt lite om en produkts egenskaper om det t.ex. finns flera kollektiv eller olika principer för överskottshantering i olika delar av bolaget.

I nedanstående figur illustreras våra val och avgränsningar.

		Individnivå	Produktnivå	Kollektivnivå	Bolagsnivå
Kostnader och Avgifter	Prognos	Snarast en offert. Svårt att skapa förutsättningar för en jämförelse.	Här ligger målbilden för Expertgruppen	Endast indirekt relevant för kunden	Svag koppling till kunden
	Historik	Information ska lämnas i årsbesked	Avgränsat bort	Information finns i den finansiella redovisningen	Information finns i den finansiella redovisningen (Tidigare förslag på "Effektiva Avkastnings-måttet")
Avkastning	Historik/Prognos	Avgränsat bort	Avgränsat bort	Avgränsat bort	Avgränsat bort

²⁸ Andersson och Korling, s.114

Nyckeltal

5. Vår målbild

Som framgått ovan finns det visserligen redan omfattande krav på information om livförsäkringar av sparandetyper, men att vår bedömning är att det framförallt saknas genuint enkla och standardiserade nyckeltal/jämförelsetal för kostnader och avgifter som kan hjälpa kunden i en valsituation.

Vi anser därför att ett nyckeltal för avgifter och kostnader bör tas fram, och att detta ska göras för alla typer av livförsäkringar med sparandeinslag, dvs. såväl individuella privata försäkringar som kollektivavtalsgrundade livförsäkringar med sparandeinslag.

Med utgångspunkt i bakgrundsbeskrivningen, vad som har anförts ovan om transparens och vad som anförts ovan om våra bedömningar kring vad konsumenten vill veta har vi alltså fokuserat vårt arbete på att ta fram nyckeltal/jämförelsetal som kan besvara frågan:

Vad kostar det för mig?

Det *kvantitativa* nyckeltal/jämförelsetal som tas fram ska kunna användas vid såväl nyteckning som vid återköp/flytt, och vår tanke är att detta nyckeltal ska presenteras tillsammans med *kvalitativa/schabloniserade* beskrivningar av vad kunden "får". Det är viktigt att här understryka att det nyckeltal för kostnader och avgifter som nu föreslås endast är en av flera bedömningskriterier som en konsument behöver ta ställning till vid nyteckning eller flytt av försäkring.

Denna målbild har stämts av med uppdragsgivaren.

Vid framtagandet av förslaget har vi så långt som möjligt byggt på det arbete som redan har gjorts på området. Bland tidigare initiativ bör särskilt nämnas det s.k. Effektiva avkastningsmålet som hade som mål att skapa en bättre jämförbarhet rörande driftskostnader och totalavkastning mellan olika försäkringsbolag. Här bör även nämnas det nyckeltal som utarbetades av Collectum i samband med upphandlingen av kollektivavtalad tjänstepension inom ITP-planen. Detta nyckeltal utgjordes av ett utökat s.k. Norman-belopp beräknat över 30 år. Vi har även i viss utsträckning hämtat inspiration från nuvarande och kommande reglering, på såväl försäkrings- som fondområdet.

Vår bedömning är att våra förslag på ett mer övergripande plan ligger i linje med de initiativ som nu tas inom ramen för bl.a. PRIIPs-regleringen.

6. Vårt förslag – ett nytt nyckeltal (Jämförpris)

6.1 Huvudsakligt syfte och grundläggande konstruktion

Det huvudsakliga syftet med det nya nyckeltalet (Jämförpris) är att ge konsumenterna (och andra) information om de avgifter och kostnader som belastar en viss försäkringsprodukt, och på så sätt skapa jämförbarhet mellan olika försäkringsprodukter av likartat slag.

Vid beräkningen av Jämförpris ska de aktuella avgifterna och kostnaderna användas så långt som möjligt, snarare än historiska avgifter och kostnader. Om avgifterna eller kostnaderna ändras bör ett

Nyckeltal

nytt Jämförpris tas fram. Som framgått ovan anser vi att det ska finnas en skyldighet att i anslutning till uppgifter om Jämförpris ha en kvalitativ beskrivning av "vad kunden får". Det bör även finnas uppgift om att avgifter och kostnader kan komma att ändras, och att Jämförpriset då kommer att ändras (jfr. kraven på förköpsinformation om ändringar av villkoren i försäkringsavtal under försäkringstiden, särskilt när det gäller avgifter och andra kostnadsuttag).

Jämförpriset ska skapa jämförbarhet mellan olika försäkringar av likartat slag, och måste därför utgå ifrån en tänkt s.k. typkund. Med detta menas att avgifter och kostnader ska beräknas för en fiktiv kund med en antagen ålder, ett antaget försäkringskapital och en antagen spartid. Som typkund har vi valt en kund som vid tidpunkten för tecknande eller flytt är 35 år, och som kommer att ha en sparperiod om 30 år och som därefter har en utbetalningsperiod om 20 år. Startåldern om 35 år har valts mot bakgrund av att det är den ålder då det kan antas att många antingen redan har hunnit uppbygga en del sparkapital eller påbörjar ett pensions- eller tjänstepensionssparande. Genom att ha en särskild utbetalningsperiod fångas eventuella utbetalningsavgifter upp i Jämförpriset.

Typkundens ålder kan påverka utfallet i Jämförpriset genom förhållandet mellan engångsavgifter som t.ex. premieavgifter och årliga avgifter. De senare får större genomslag i beräkningar med en typkund med en lång försäkringstid. För många konsumenter kan ett behov av jämförelser av försäkringar komma senare i livet än vid 35 år. Det blir t.ex. allt vanligare med byten av arbete som innebär ett nyval av tjänstepensioner. Det skulle motivera en kortare spartid för typkunden, men samtidigt är pensionssparande förknippat med en lång sparperiod vilket är det huvudsakliga skälet för våra val av antaganden.

Utbetalningstiden är av betydelse för att fånga eventuella utbetalningskostnader. Många pensionsförsäkringar har tidsbegränsade utbetalningar som förval. Det finns också tecken som tyder på att allt fler pensionssparare väljer kortare utbetalningstider. Valet av typkundens utbetalningsperiod påverkar Jämförpriset beroende på förhållandet på årliga avgifter och engångsavgifter.

Storleken på försäkringspremien och om den är av engångskaraktär eller löpande påverkar Jämförpriset genom förhållandet mellan premieavgift relativt årlig avgift. Om försäkringskapitalet sätts in tidigt i försäkringen och sparperioden blir lång så får en årlig procentuell avgift större genomslag. Expertgruppen har valt att hålla fast vid det belopp om 100 000 i engångspremie som följer av bestämmelserna om Faktabladd. Det kan uppfattas som ett lågt belopp och mindre realistiskt eftersom pensionssparande ofta, om än inte alltid, sker med löpande premieinbetalningar. Trots det anser vi att det underlättar om antaganden så långt som möjligt kan återanvändas. Här kan nämnas att vi särskilt analyserat hur resultaten i vår modell påverkas av om försäkringen bygger på en engångspremie eller på löpande årsvisa betalningar, särskilt i kombination med avgiftskonstruktioner som innehåller s.k. "tak". Vår bedömning är att den föreslagna grundmodellen som bygger på engångspremie har en tillräckligt rättvis "rangordningsförmåga". Vi föreslår samtidigt att Konsumenternas Försäkringsbyrå ska kunna ha en beräkningssnurra på sin hemsida där kunden själv kan använda de antaganden som är relevanta för honom eller henne, t.ex. löpande premier och andra åldrar.

Jämförpriset syftar *inte* till att illustrera försäkringsriskerna. Med detta menas bl.a. att företagens olika dödlighetsantaganden (som påverkar de s.k. arvsvinsterna) inte ska påverka Jämförpriset. Typkunden har därför definierats som en kund *med* efterlevandeskydd. Skillnader i bl.a. dödlighetsantaganden har betydelse för en enskild konsument. Det är emellertid inte en kostnad

Nyckeltal

utan ett åtagande för såväl bolag som konsument. Det finns andra sätt att illustrera hur t.ex. skillnader i dödlighetsantaganden slår på utbetalningarna. Exempelvis finns uppgifter om detta på Konsumenternas försäkringsbyrås hemsida.

Det antas att typkunden inte har några övriga riskförsäkringar.

Bolagets prognosränta kan påverka ett Jämförpris genom att ett lågt avkastningsantagande medför att pensionsutbetalningarna är lägre i början och högre i slutet än i försäkringar med en högre prognosränta. Försäkringsbeloppet blir på så sätt inte utbetalt i samma takt och ett större kvarvarande försäkringsbelopp innebär i flertalet fall en högre kostnad eftersom avgifter ofta tas ut som en procentsats på kapitalet. Samtidigt innebär valet av prognosränta i grunden en disponering av försäkringskapitalet över tiden och den innebär endast en indirekt kostnadseffekt i Jämförpriset. Prognosräntan är också en variabel som bolagen kan anpassa över tiden. Sammantaget har vi valt att förenkla beräkningarna av Jämförpriset på så sätt att prognosräntan antas vara densamma som avkastningsantagandet.

Vi föreslår att det nya nyckeltalet - Jämförpriset – ska ha en liknande konstruktion som det s.k. Norman-beloppet för fondsparande. Mer konkret ska Jämförpriset utgöras av skillnaden mellan *å den ena sidan* de nuvärdesberäknade belopp som kan antas komma att utbetalas ur den aktuella försäkringen när *hänsyn har tagits till* avgifter och kostnader samt utebliven avkastning till följd av dessa avgifter och kostnader, och *å den andra sidan* de nuvärdesberäknade belopp som skulle ha utbetalats ur försäkringen om den varit *befriad från* dessa avgifter och kostnader.

Skillnaden – dvs. Jämförpriset – kommer alltså att bestå av ackumulerade avgifter och kostnader samt den uteblivna avkastningen, och föreslås bli uttryckt i kronor. Det bör noteras att den föreslagna konstruktionen innebär att Jämförpriset kommer att vara högre än de avgifter som sammantaget utgår till försäkringsbolaget och t.o.m. kan komma att bli högre än i försäkringen insatt belopp p.g.a. framtida avkastning, men vår bedömning är att ett mått som tar hänsyn till värdet av utebliven avkastning är ett mer relevant mått för konsumenten.

Vi vill att benämningen på det förslagna nyckeltalet snabbt ska ge konsumenten en association till vad nyckeltalet mäter. Vi menar därför att man inte bör använda benämningen "Normanbelopp" eller liknande för att åskådliggöra vad nyckeltalet avser, utan istället låta namnet i sig skapa en för kunden begriplig bild av nyckeltalet. Vi anser att "JämförPris vid köp av livförsäkring" respektive "JämförPris vid flytt av livförsäkring" är lämpliga benämningar som underlättar förståelsen av nyckeltalet och hur det kan användas.

Vi menar också att bolagen inte ska få använda dessa benämningar – ("varumärken")- i andra sammanhang för att illustrera andra exempel där det egna bolaget kanske får ett gynnsammare utfall.

För att säkerställa att "JämförPriset" används på rätt sätt och i rätt sammanhang föreslår vi att en neutral part bör svara för insamling och presentation av nyckeltalet (se närmare under avsnitt 6.6)

Nyckeltal

6.2 Kostnader och avgifter

Vår *utgångspunkt* har varit att Jämförpriset bör innehålla *alla* kostnader och avgifter, oavsett om de är direkta eller indirekta och oavsett hur de tas ut. Detta innebär att de administrativa avgifter som tas ut av kunderna behöver justeras med övriga kostnader som direkt eller indirekt påverkar kundens försäkringskapital. Syftet är att alla bruttokostnader ska ingå i Jämförpriset, och för att uppnå detta behöver alla kostnader och avgifter definieras. I avsnitt 6.2.2 finns våra överväganden kring de olika *avgifter* som tas ut av kunderna, och i avsnitt 6.2.3 finns motsvarande överväganden när det gäller *kostnader* som är förknippade med livförsäkringar med sparandeinslag. I det inledande avsnittet, 6.2.1, finns en mer allmän diskussion kring de utmaningar som finns när det gäller att definiera och mäta avgifter och kostnader på försäkringsområdet.

6.2.1 Utmaningar

De försäkringsprodukter som kunderna möter på pensionsområdet kan se olika ut. Det kan vara fondförsäkringar, depåförsäkringar eller traditionella pensionsförsäkringar. De kan vara utgivna av försäkringsaktiebolag som får dela ut vinst, försäkringsaktiebolag som inte får dela ut vinst, ömsesidiga försäkringsbolag eller (övergångsvis) understödsföreningar. Det kan finnas ett eller flera kollektiv i ett och samma företag. Försäkringsinnehållet kan se olika ut och kapitalförvaltningen kan skötas internt eller externt.

Dagens regelverk kräver inte detaljredovisning av alla avgifter och kostnader, utan begränsas i många fall till redovisning av/information kring "principerna för" kostnadstäckning etc. Det finns visserligen kompletterande "bör"-krav på specifikation av t.ex. avgifterna, men dessa specifikationer tillåts ske på en relativt hög nivå. För att kunna skapa bättre jämförbarhet för konsumenter anser expertgruppen att man behöver titta mer detaljerat på de avgifter och kostnader som förekommer på marknaden. Detta gäller särskilt de s.k. kapitalförvaltningskostnaderna, men det gäller också ömsesidigt verkande bolags avgiftsuttag i förhållande till de faktiska kostnaderna och hur över- eller underskott ska hanteras utifrån en kostnadsgenomlysning. Man behöver även titta mer detaljerat på hur vinstdelning samt riskresultat påverkar avgifter och kostnader i vinstutdelande bolag. Slutligen finns vissa särskilda frågor kring hanteringen av garantier ur ett kostnads/avgiftsperspektiv.

6.2.2 Avgifter

Administrativa avgifter

Förslag: Alla administrativa avgifter som är förknippade med försäkringsprodukten ska tas med i Jämförpriset. Även obligatoriska avgifter som tas ut av en mellanhand t.ex. premiecentral eller administratör ska tas med.

Skäl för förslaget:

Administrativa avgifter kan tas ut på flera sätt:

- Avgift på premien innan den placeras i försäkringen.
- Löpande avgifter som tas från försäkringskapitalet.

Nyckeltal

- Avgifter som tas från försäkringskapitalet när vissa kriterier har uppnåtts, t.ex. när vissa avkastningsmål har blivit uppfyllda.
- Avgifter som tas ut om kunden ändrar i försäkringen.
- Utbetalningsavgifter som tas ut innan utbetalning når kund.

Avgifterna kan tas ut som en procentsats av premien/kapitalet eller som ett belopp i kronor. Avgiftsuttag kan delas upp på flera perioder under ett år. Det kan också finnas tak i kronor för avgifter som tas ut som en andel av kapitalet

Enligt Svensk Försäkrings rekommendation om Faktablad ska försäkringsföretagen lämna information om alla administrativa avgifter. Vårt förslag till Jämförpris skapar förutsättningar för att jämföra avgifter som är uttryckta som en andel av försäkringskapitalet med fasta avgifter i kronor, och att jämföra avgifter som tas ut med olika tidsintervall.

Vi föreslår att Jämförpriset även bör innehålla sådana avgifter som tas ut av någon annan än försäkringsföretaget, men som är obligatoriska för att kunden ska kunna teckna försäkringen. Exempel på detta är eventuella obligatoriska rådgivningsavgifter, avgifter till en valcentral inom kollektivavtalad pension eller premieavgifter till en premiecentral.

Kostnader för rådgivning eller andra kostnader som inte är obligatoriska för köpet av produkten ska däremot inte ingå i Jämförpriset. Det innefattar även rådgivningslösningar som fondvalstjänster m.m.

Prestationsbaserade avgifter samt andra villkorade avgifter

Förslag: Prestationsbaserade avgifter ska ingå i Jämförpriset, och beräknas som ett genomsnitt av utfallen för de senaste fem åren.

Skäl för förslaget: Prestationsbaserade avgifter, dvs. avgifter som är villkorade av att t.ex. ett avkastningsmål uppnåtts (s.k. vinstdelning) är svåra att jämföra. Det går visserligen att beräkna sannolikheten för att villkoren kommer att uppfyllas och därmed också hur stor avgift som med en viss sannolikhet kommer att tas ut. Annorlunda uttryckt finns en förväntad avgift som kan beräknas med metoder för optionsvärdering. Eftersom denna typ av beräkningar inte är etablerade för avgifter har vid dock gjort bedömningen att det skulle vara ett alltför stort steg att införa krav på denna typ av beräkningar i en första fas.

Ett alternativt sätt att fånga prestationsbaserade avgifter inom ramen för ett Jämförpris är att använda snittet för utfallen av den villkorade avgiften de senaste fem åren. Det är samma metod som används när det s.k. Norman-beloppen beräknas för fonder. Om produkten inte har fem års historik så bör genomsnitt beräknas för den period som är tillgänglig.

Det finns en väsentlig skillnad mellan en prestationsbaserad avgift i en fond jämfört med en vinstdelning i ett vinstutdelande traditionellt försäkringsbolag. I det första fallet är det en ensidig möjlighet för fondbolaget att ta ut en avgift. I det senare fallet kan möjligheten att ta ut en prestationsbaserad avgift vara förknippat med ett garantiåtagande. I det fall försäkringskapitalet sjunker under det garanterade kapitalet måste företaget tillskjuta medel. Eventuellt nettotillskjutna medel under perioden får avräknas från vinstdelningsbeloppet.

Nyckeltal

Vad som nu sagts innebär att vinstdelning i vinstutdelande bolag ska ingå i Jämförpriset, och beräknas som ett genomsnitt uttryckt som procent av försäkringskapitalet. Resonemanget utvecklas i avsnitt 6.3. För fondförsäkring med fonder som har liknande avgiftsstruktur ska eventuella prestationsbaserade avgifter i fonder beräknas på motsvarande sätt (genomlysning).

En effekt av att använda det historiska utfallet vid beräkningarna av avgiften är att försäkringar med framgångsrik förvaltning kommer att framstå som dyrare än försäkringar som har gett en sämre avkastning. Till detta kommer att det inte finns något som säger att den historiska avkastningen kommer att upprepas.

Vi har övervägt om nackdelarna med att använda det historiska utfallet är så allvarliga att man istället borde avstå från att ta med prestationsbaserade avgifter i Jämförpriset, men stannat för att avkastningsrelaterade avgifter är en förväntad kostnad som är viktig att fånga i ett Jämförpris. Mot bakgrund av de särdrag som gäller för prestationsbaserade avgifter anser vi dock att det i bakgrundsinformationen kring Jämförpris bör finnas en särskild upplysning om att prestationsbaserade avgifter beräknats på ett sätt som gör att de är mer osäkra än andra avgifter.

Administrativa avgifter som ändras över tiden

Förslag: Vid den prognos över framtida avgifter som ska göras vid beräkningen av Jämförpriset bör hänsyn tas till om produkten har villkor som innebär att avgiftsstrukturen kommer att förändras under den tidsperiod som används vid beräkningen av Jämförpriset (dvs. 30 år + 20 år).

Skäl för förslaget: Vid beräkningen av de avgifter som ska ingå i Jämförpriset bör hänsyn tas till om produkten har en avgift som ändras över tiden. Ett exempel är begränsningsregler som maximerar avgifter som tas ut som andel av kapitalet. Ett annat exempel på sådana "produkt-specifika" avgiftsändringar är fondförsäkringar som flyttas över till traditionella försäkringar i samband med pension.

Inom fondförsäkring kan det förekomma "förvaltningsprofiler" som successivt förändrar allokeringen mellan aktie- och räntefonder (t.ex. generationssparprofiler) där avgifterna för räntefonder ofta är lägre än avgifterna för aktiefonder. Dessa villkorsstyrda förändringar ska slå igenom på produktnivå eftersom vi väljer att utgå i första hand ifrån entrélösningen i fondförsäkring.

I avgiftsberäkningarna för Jämförpriset ska hänsyn alltså tas till s.k. villkorsstyrda avgiftsförändringar, under förutsättning att avgiftsförändringarna kommer att inträffa inom den spar- och utbetalningsperiod som gäller för den s.k. typkunden.

Avgifter vid förändringar i försäkringen styrda av kund

Bedömning: Avgifter som utlöses av förändringar i försäkringen som styrs av kunden ska inte ingå i Jämförpriset.

Skälet för bedömningen: Avgifter som endast uppstår om kunden vidtar någon viss åtgärd, t.ex. avgifter för särskilda kundserviceaktiviteter, ändringar i efterlevandeskydd eller utbetalningstid, ska inte ingå i Jämförpriset. Undantaget är kostnader i samband med flytt som hanteras i kap. 7.

Nyckeltal

Kunden bör naturligtvis få information om förekomsten av denna typ av avgifter, men avgifterna bör enligt vår mening inte tas med inom ramen för ett Jämförpris. Enligt vår bedömning är det svårt att hitta en praktisk hantering i form av fiktiva val som en typkund skulle antas komma att genomföra, vidare kan det ifrågasättas om inte Jämförpriset skulle bli något missvisande om denna typ av avgifter – som bara gäller för vissa - togs med.

6.2.3 Kostnader

Utöver de avgifter som behandlats i avsnitt 6.2.2 finns det kostnader av olika slag, som direkt eller indirekt belastar försäkringskapitalet.

Kapitalförvaltningskostnad

Förslag: Kapitalförvaltningskostnaden för försäkringsprodukten ska ingå i Jämförpriset. För att fånga förvaltningskostnaderna ska en genomlysning av förvaltningen ske där t.ex. kostnaden för eventuellt utlagd eller bolagiserad förvaltningsverksamhet fångas, liksom övriga avgifter och kostnader för hanteringen av kapitalet.

Transaktionsrelaterade kostnader ska inte ingå.

Traditionell försäkring

Försäkringsföretagens kapitalförvaltningskostnader täcks normalt inte av de försäkringsavgifter som kunderna betalar, utan tas istället ur försäkringskapitalet som en "omkostnad" och påverkar därmed avkastningen negativt. I faktabladet ska uppgift lämnas om huruvida kostnaderna för kapitalförvaltningen täcks av de administrativa avgifterna eller belastar kundens försäkringskapital därutöver. I faktabladet bör även en uppskattning av storleken på kapitalförvaltningskostnaderna anges.

Kapitalförvaltningskostnader ska ingå i Jämförpriset, men den svåra frågan är hur dessa kostnader närmare ska fastställas.

Ett alternativ skulle kunna vara att använda den kapitalförvaltningskostnad som företagen ska redovisa i den finansiella redovisningen²⁹. I den finansiella redovisningen redovisas kostnaden för kapitalförvaltningen separat, och räknas alltså inte in bland företagets övriga driftskostnader. I den finansiella redovisningen innehåller kapitalförvaltningskostnaden i huvudsak direkta kostnader som försäkringsföretaget har tagit över resultaträkningen. Kapitalförvaltningen, eller delar av administrationen, kan emellertid vara utlagd på externa förvaltare, och ersättningen dras då ofta som en procentsats på kapitalet inom ramen för en struktur, som t.ex. vid placeringar i fonder, och syns då inte i redovisningen. Mot bl.a. denna bakgrund anser vi att det behövs särskilda beräkningar av kapitalförvaltningskostnaderna för Jämförpriset.

²⁹ Med den finansiella redovisningen avses den redovisning som ska ske enligt redovisningsreglerna, till skillnad från t.ex. solvensredovisningen där även vissa s.k. rörelse regler (solvensregler) ska beaktas.

Nyckeltal

Vi anser att alla interna och externa kostnader för kapitalförvaltningen ska ingå i Jämförpriset, såvida de inte redan ingår i Jämförpriset som någon annan form av avgift eller kostnad. De kostnader hänförliga till kapitalförvaltningen som ska tas med utgörs bl.a. - men inte uteslutande - av:

- 1) Kostnader för löner, IT-system och övriga direkta kostnader för kapitalförvaltningen.
- 2) Kostnader för depåbank (undantag för transaktionsrelaterade ersättningar till depåbank).
- 3) Kostnader för extern förvaltning eller förvaltningsrådgivning såsom förvaltningsarvoden och fondavgifter, inkl. rörliga prestationsbaserade avgifter och köp och säljavgifter, samt direkta analyskostnader och övriga informationskostnader.
- 4) Kostnader för utlagd verksamhet såsom värdering, riskkontroll och compliance.
- 5) Driftskostnader, eller andel av driftskostnader, i dotter- och intressebolag som används som placeringstillgångar, t.ex. fastighetsbolag.
- 6) Registrerings- och tillsynskostnader.
- 7) Revisionskostnader och ersättningar till rådgivare.
- 8) Administrationskostnader för att uppnå extra inkomster från en portfölj via t.ex. aktielån, repor m.m. Om dessa kostnader betalas genom en intäktsdelning med extern part ska intäktsdelningen hanteras som en kostnad i Jämförpriset. Om en del av intäkterna inte tillfaller kundernas försäkringskapital ska den hanteras som en kostnad.
- 9) Soft Commissions och andra former av ersättningsdelning vid transaktioner
 - a) Om ett företag får tjänster eller på annat sätt sänker sina kostnader genom att någon utomstående står för dessa tjänster eller kostnader, s.k. soft commission, som en ersättning för att placera ordrar eller köp av tjänster som betalas utanför definitionen av kostnader (t.ex. transaktionskostnader), ska värdet av dessa tjänster räknas in i Jämförpriset.
 - b) Om ett företag delar intäkter med en utomstående aktör genom att t.ex. få lägre avgifter eller kostnader på något av de områden som ingår i definitionen ovan ska dessa delade intäkter läggas till kostnaderna. Exempelvis kan en depåbank sänka sina depåavgifter om de får dela intäkterna på aktielån med företaget.

Vi föreslår vidare att följande ersättningar, avgifter och kostnader *inte* ska ingå i Jämförpriset:

- 1) Transaktionsrelaterade avgifter och kostnader och transaktionsrelaterade depåavgifter till depåbank.
- 2) Räntekostnader för ev. lån som är en del av genomförandet av förvaltningen
- 3) Säkerheter för derivatinstrument (margin calls).
- 4) Rabatter på förvaltningsarvoden ska räknas av från kostnaderna om de tillfaller de försäkrades kapital.

Anledningen till att vi valt att utesluta ovanstående företeelser är skiftande. Transaktionsrelaterade avgifter och kostnader ingår inte i motsvarande nyckeltal för fonder och därmed uppnås en jämförbarhet i detta avseende mellan traditionella försäkringar och fondförsäkringar.

Räntekostnader, i den mån de kan uppstå i ett försäkringsföretag, utgör en negativ avkastning och inte en del av administrativa kostnader och kommer att fångas i beskrivningarna av avkastning.

Säkerheter för derivatinstrument är att betrakta som en finansiell position och inte en kostnad.

Nyckeltal

Rabatter på fond- och andra förvaltningsarvoden ska kunna räknas av från kostnaderna om de tillfaller kundernas försäkringskapital.

Fondförsäkring samt depåförsäkring

Kostnader för kapitalförvaltningen i en fondförsäkring är relativt sett transparenta, men skiljer sig åt beroende på vilka fonder kunderna väljer. Försäkringsbolagen ska enligt rekommendationen om Faktablade ange genomsnittlig Årlig avgift³⁰ baserat på faktiska volymer i försäkringsföretaget samt högsta och lägsta Årlig avgift. Flertalet tjänstepensionslösningar har en entrélösning eller förvalslösning för kunder som inte gör ett aktivt val. Många kunder ligger kvar i denna lösning varför vi finner det lämpligt att kostnaden för denna ska användas vid beräkningen av Jämförpriset. Saknas sådan entrélösning ska istället den genomsnittliga Årliga avgiften användas.

Enligt rekommendationen ska även prestationsbaserade avgifter (resultatavgifter) samt köp- och säljavgifter anges i Faktablade. Som framgått ovan anser vi att prestations-relaterade avgifter ska ingå i Jämförpriset, och att avgifterna ska schablonberäknas för att kunna ingå i jämförelsen.

Vi anser att följande ersättningar, avgifter och kostnader ska ingå i Jämförpriset:

- 1) Fondavgiften; definierad som i första hand Årlig avgift för entrélösningen eller, om sådan saknas, genomsnittlig Årlig avgift baserad på faktiska volymer i försäkringsföretaget.
- 2) Resultatavgift; beräknad som ett genomsnitt av de senaste fem åren, eller sedan start för nystartade fonder, och viktad baserad på faktiska volymer i försäkringsföretaget.
- 3) Köp- och säljavgifter för fonder. Dessa ska hanteras som att den kapitalvägda genomsnittsportföljen köps en gång utan att några fondbyten sker därefter.
- 4) Valutaväxlingsavgifter vid köp av fondandelar denominerade i annan valuta än SEK. Dessa ska hanteras som att försäkringskapitalet placeras i den genomsnittliga portföljen med de valutaväxlingar som behövs vid ett tillfälle och att inga fondbyten sker därefter.

Vi anser att följande ersättningar, avgifter och kostnader inte ska ingå i Jämförpriset:

- 1) Rabatter på förvaltningsavgifter från fondbolagen eller andra leverantörer som direkt tillfaller kunderna. Förvaltningsavgifter ska nettoredovisas utifrån konsumentens perspektiv.
- 2) Transaktionskostnader i fonderna.

Rabatter bör dras av på fondavgiften om de tillförs kundernas försäkringskapital för att på så sätt få en nettokostnad i Jämförpriset. Transaktionskostnader ingår inte i Årlig avgift som är ett standardiserat nyckeltal för s.k. UCITS-fonder. Genom att utesluta dessa underlättas rapporteringen för såväl fonder som traditionella försäkringsföretag, utan att jämförelsen för försäkringarnas kostnader snedvrids på ett allvarligt sätt

³⁰ Se fotnot 11

Nyckeltal

Skatter

Förslag: Avkastningsskatt ska användas i beräkningarna men inte inkluderas som en kostnad i Jämförpriset.

Skäl för förslaget: Pensionsförsäkringar belastas av en schablonbeskattning i form av avkastningsskatt. Vi har övervägt huruvida denna skatt ska ingå i Jämförpriset eller inte, och valt att använda avkastningsskatten i beräkningarna men att skatten inte utgör en del av Jämförpriset. Det finns visserligen skäl att utesluta skatten men skatten är densamma för alla pensionsförsäkringar och på så sätt bidrar det inte till en ökad jämförbarhet om den inkluderas. Samtidigt innebär schablonskatten en omkostnad som belastar försäkringskapitalet. Enligt såväl Svensk Försäkrings rekommendation om Faktblad för livförsäkringsprodukter av sparandetyper samt Standard för pensionsprognoser bör avkastningsskatten inkluderas.

Vid en samlad bedömning anser vi inte att det finns skäl för att hantera avkastningsskatten på ett avvikande sätt jämfört med rekommendationerna.

Vårt förslag till Jämförpris är utformat i syfte att fånga skillnaden mellan en försäkring *utan* avgifter och kostnader och en försäkring *med* avgifter och kostnader. Om avkastningsskatten tas med i båda dessa försäkringar ingår den i beräkningarna samtidigt som den inte klassificeras som en kostnad.

6.3 Övriga överväganden

Förslag: Kostnader för garantier ska som huvudregel *inte* ingå i Jämförpriset.

Skäl för förslag: Att hela eller delar av försäkringskapitalet kan vara garanterat är en omständighet som enligt vår mening i första hand bör hanteras som en av de "produkttegenskaper" som ska beskrivas kvalitativt, dvs. som en del i beskrivningarna av vad konsumenten "får".

Här ska dock särskilt noteras att utställda garantier normalt – till följd av risk- och placeringsrestriktioner i den rörelserättsliga regleringen - medför lägre förväntad avkastning. Vi anser att den i första hand ska tas med i de kvalitativa beskrivningarna av produkttegenskaper, i detta fall bland beskrivningarna av avkastningspotential.

Beroende på marknadsutvecklingen, t.ex. volatilitetsförändringar och ränteförändringar, kan storleken på den förväntade lägre avkastningen variera över tiden. Vår bedömning är att såväl försäkringsföretag som drivs enligt ömsesidiga principer som försäkringsföretag som får dela ut vinst utformar sina portföljer med hänsyn tagen till de utställda garantier som finns, försäkringsföretagets och/eller försäkringskollektivets riskkapacitet, riskpreferenser och marknadsbedömning. Utgångspunkten måste därför vara att en lägre förväntad avkastning, till följd av utställda garantier, inte nödvändigtvis skiljer sig åt mellan de båda typerna av försäkringsföretag. Den lägre förväntade avkastningen bör hanteras i samband med att produktens egenskaper presenteras för konsumenten, t.ex. genom en beskrivning av försäkringsföretagets solvens eller tillgångsportföljens sammansättning.

Nyckeltal

Här bör nämnas att vi har övervägt möjligheten att få fram "kostnaden" för garantier i ömsesidigt verkande företag genom att försöka hitta en lämplig metod för att granska hur stora belopp som kollektiven betalar till enskilda försäkringar för att företaget ska kunna leva upp till garantiåtagandena. Denna direkta kostnad för garantierna är emellertid osäker, eftersom den är villkorad av att en enskild försäkring inte når garantinivån. Den historiska kostnaden för dessa garantiåtaganden skulle alltså i och för sig eventuellt kunna mätas och hanteras som en kostnad för kollektivet. Vi konstaterar vidare att utfallet grundas på hur villkoren är utformade. Vissa villkor kräver omgående kapitaltillskott till försäkringar med underskott. Andra villkor fastställer att det är först när försäkringskapitalet är slut som tillskott för utbetalningar sker. Det innebär sammantaget att prognosvärdet för framtida kapitaltillskott varierar kraftigt och sammantaget är lågt.

Som framgått ovan innebär utställandet av garantier i ett försäkringsföretag begränsningar för företaget när det gäller risknivån i portföljen, vilket enligt ekonomisk teori normalt borde ha en negativ påverkan på den förväntade avkastningen. Dessa begränsningar kan ta sig uttryck i en försiktigare allokering mellan t.ex. "riskfria" och mer riskfyllda tillgångar som t.ex. aktier. Riskerna med garantin kan också hanteras genom att man skapar finansiellt skydd genom derivatpositioner, eller genom att man ingår avtal för skydd från en utomstående aktör – t.ex. en investmentbank. Såväl derivatpositioner som externa avtal om skydd innebär en löpande kostnad. Oavsett metod blir resultatet en avkastningsprofil som begränsar risken för negativa utfall, men som samtidigt har en lägre förväntad avkastning över tiden, alternativt orsakar högre kostnader för skyddande derivatpositioner.

När det gäller försäkringsföretag som drivs enligt ömsesidiga principer utgår vi från att det inte finns några intressekonflikter i denna hantering eftersom företaget ytterst ägs av försäkringstagarna, och att de finansiella positioner som tas i marknaden eller som eventuellt köps upp av en investmentbank därför är marknadsmässigt prissatta. Eventuellt skulle intressekonflikter kunna uppstå mellan olika kundgrupper inom ett kollektiv men försäkringsföretag som bedrivs enligt ömsesidiga principer förutsätts bli föremål för tillsyn inom ramen för Finansinspektionens tillsyn över kontributionsprincipen

I försäkringsföretag som får dela ut vinst är det försäkringsföretaget (dvs. ytterst ägarna) som står för garantierna, och som vanligtvis tar ut en ersättning för den garanti som lämnas, t.ex. genom en s.k. vinstdelningsnyckel eller genom en garantiavgift. I den mån denna ersättning är baserad på finansiella grunder och marknadsmässigt prissatt bör den – i likhet med vad som gäller för försäkringsföretag som bedrivs enligt ömsesidiga principer - behandlas som en sådan indirekt kostnad i form av utebliven avkastning som *inte* ska tas med i Jämförpriset. Kostnader (eller vinstdelning) *utöver* en sådan garantiavgift bör dock tas med i Jämförpriset. Bedömningen sker mot bakgrund av de intressekonflikter som kan finnas mellan försäkringstagarna och försäkringsföretaget i försäkringsföretag som får dela ut vinst, genom att aktieägarna implicit genom "den utdelningsbara delen" av försäkringsföretaget är motpart i garantiåtagandet men samtidigt har möjlighet att påverka risknivån i tillgångsportföljen. Vi anser alltså att endast de delar av "garanti-kostnaderna" som är objektivt marknadsmässiga ska få undantas från Jämförpriset, medan de övriga delarna ska tas med bland de kostnader som ingår i Jämförpriset.

Vår ambition är att försöka fånga de delar av vinstdelningen som inte är en objektivt marknadsmässig ersättning för den finansiella riskhanteringen utan utgör en utdelningsbar resultatälla för försäkringsföretaget, och därmed inom vissa ramar är tillgänglig för aktieägarna. Det är en omöjlig

Nyckeltal

uppgift för konsumenterna att bedöma i vilken utsträckning som vinstdelning och garantiavgifter utgör en marknadsmässig finansiell konstruktion eller en vinstkälla för försäkringsföretaget. Vår bedömning är därför att vinstdelning och garantiavgifter bör inkluderas i Jämförpriset i sin helhet om det inte går att objektivt fastställa i vilken utsträckning ersättningen är marknadsmässig, och bevisbördan för detta måste falla på försäkringsföretaget. Den delen som motsvarar en marknadsmässig finansiell konstruktion kan dras av från ersättningen om den går att fastställa på objektiva grunder.

Vi är medvetna om att det kan hävdas vara snedvridande att vissa kostnader för det rent finansiella skyddet av portföljerna kan komma att inkluderas i jämförelsetalet i de fall de inte går att särskilja. Till viss del kan det därmed innebära att finansiella konstruktioner eller positioner för att hantera den övergripande risken kan bedömas olika mellan vinstutdelande och ömsesidigt bedrivna försäkringsföretag.

Under- och överskott i det administrativa resultatet

Förslag: Under- eller överskott i det administrativa resultatet i ömsesidigt verkande försäkringsföretag ska inte tas med i Jämförpriset. Transparensen kring det administrativa resultatet bör dock öka, så att konsumenterna och andra ges möjlighet att löpande granska i vilken mån försäkringskapitalet påverkas av det administrativa resultatet och bedöma risken/möjligheten för avgiftsförändringar.

Skäl för förslaget: Ömsesidiga bedrivna bolag har inget riskkapital som är skilt från försäkringstagarna (undantaget aktiekapitalet för hybridbolagen). Det innebär att kostnader för marknadsföring, produktutveckling etc. som allmän utgångspunkt finansieras gemensamt av alla försäkringstagare, och att eventuella förluster i en slutända kommer att belasta försäkringstagarnas preliminärt fördelade eller ofördelade överskottsmedel. Det innebär att avgiften i princip kan sättas till noll och hela driftkostnaden dras på kapitalet som en negativ avkastning.

Skulle de ursprungliga affärsplanerna inte infrias så uppstår inte självklart någon omedelbar effekt i den externa redovisningen. Kostnaderna för marknadsföring, produktutveckling etc. är normalt inte bokade som en tillgång i balansräkningen utan kostnaderna tas istället löpande, vilket bl.a. innebär att det inte finns något bokfört värde att skriva av om affärsplanerna inte håller, och att det signalvärde som en avskrivning medför därmed också uteblir.

När det gäller frågan om denna typ av kostnader bör tas med i Jämförpriset, har vi gjort följande överväganden. Det administrativa resultatet varierar över tid. Normalt sker först en investering som leder till underskott som senare bör följas av en period av överskott för att investeringarna på så sätt återbetalas till kollektivet. På lång sikt ska under- och överskotten, eller i varje fall affärsunderlagen för de beslut som leder till dessa, vara förenliga med kontributionsprincipen som hindrar ömsesidigt verkande företag från att korssubventionera eller på annat sätt underprissätta olika kollektiv och produkter. Finansinspektionen ansvarar för att granska att principen upprätthålls av bolagen.

Regelverket kan inte hindra dåliga affärsbeslut men det kan bidra till att beslutsunderlaget är gott och att sannolikheten för framtida förluster är låg. Mot denna bakgrund är vår bedömning att tillfälliga underskott, eller för den delen tillfälliga överskott, i det administrativa resultatet inte ska beaktas inom ramen för Jämförpriset.

Nyckeltal

Vi anser visserligen att transparensen kring över- eller underskott borde öka men vår bedömning är att Jämförpriset inte är den bästa metoden för att uppnå ökad transparens på detta område.

Vi föreslår istället att Svensk Försäkring i sin rekommendation om faktablad ställer krav på mer utförlig redovisning kring hur över- respektive underskott hanteras för att ge existerande kunder en möjlighet att bedöma huruvida försäkringskapitalet används på ett ansvarsfullt sätt och om det finns en risk för avgiftshöjningar. Kraven på redovisning bör utformas så att det för konsumenten är lätt att utläsa vilka principer som gäller för respektive försäkringsprodukt. Försäkringsföretagets redovisning bör dessutom ske på en sådan nivå att kunder och andra intressenter kan följa resultatet. Vi föreslår därför att livförsäkringsföretagen i faktabladen tydligt ska redovisa principerna för hur återbetalningstider, interna avkastningskrav och kostnadsfördelning i verksamheten beräknas och hanteras. Därtill bör inte bara principerna för beräkning och hantering av över- och underskott redovisas, utan också detaljerna kring detta på en sådan nivå att konsumenter och andra har möjlighet att granska hanteringen.

Riskresultat

Förslag: Riskresultat ska inte ingå i Jämförpriset. Transparensen kring livslängdsantaganden och riskresultaten bör dock öka, så att konsumenter och andra ges möjlighet att bedöma om livslängdsantaganden är rimliga för respektive kollektiv.

Skäl för förslaget: I vinstutdelande livförsäkringsföretag utgör företaget motpart för långlevnadsrisken, dvs. att försäkringstagaren eller den försäkrade lever längre än vad som har antagits. Företaget har en residual risk som innebär att ett eventuella underskott eller överskott i riskresultatet ska täckas av företaget respektive gottgöras av företaget. Detta skapar en intressekonflikt där företaget kan ha intresse av att använda livslängdsantaganden som är längre än det faktiska utfallet. Löpande tilldelade arvsvinster blir mindre än de faktiska arvsvinsterna vilket i sin tur skapar ett positivt riskresultat som tillfaller företaget; å andra sidan ökar avsättningarna, vilket påverkar resultatet negativt. Finansinspektionen torde inom ramen för sin tillsyn ha till uppgift att granska att livslängdsantaganden är rimliga och långsiktigt balanserade. Systematiska större överskott (eller "obalanser" i övrigt) borde alltså fångas i Finansinspektionens tillsyn.

Vi har övervägt om denna resultatpåverkande faktor ska hanteras som en kostnad. Bedömningen är att de avvikelser som kan finnas bör kunna antas vara av tillfällig karaktär.

För att säkerställa kundernas möjligheter att bedöma hur bolagen hanterar denna intressekonflikt så bör företagen redovisa riskresultatet per kollektiv. En sådan redovisning skulle kunna tas in i den finansiella redovisningen. Expertgruppen föreslår att riskresultatet presenteras i en förenklad form, som relaterar resultatet till försäkringsresultatet. Även ett negativt resultat bör redovisas, eftersom det kan medföra framtida sänkningar av de pensionsbelopp som utbetalas.

6.4 Beräkningsmetodik

När det gäller beräkningsmetodik har vi diskuterat två olika huvudmodeller; dels en retrospektiv modell (bank-kontomodell), dels en prospektiv modell (standardmässig aktuariell metod). Vi har valt att använda en retrospektiv modell, eftersom en sådan modell är enklare att förklara för konsumenter och andra.

Nyckeltal

Som framgått i avsnitt 6.1 har vi valt att basera modellen på en engångspremie.

Jämförpriset ska beräknas som skillnaden mellan:

- 1) Summan av alla nuvärdesberäknade pensionsutbetalningar i en försäkring helt *utan* avgifter och kostnader, men med avkastningsskatt.
- 2) Summan av alla nuvärdesberäknade pensionsutbetalningar i samma försäkring *med* avgifter, kostnader och avkastningsskatt enligt definitionerna och beräkningarna som angetts ovan.

Vid beräkningen ska

- Företagen använda en prognosränta (vid bestämning av utbetalade belopp) som är lika hög som avkastningsantagandena enligt prognosstandarden.
- Försäkringskapitalet utgörs av en engångsinsättning om 100 000 kr.
- Avkastning och inflation antas vara densamma som i pensionsbranschens överenskomna prognosstandard.³¹

Kostnader, däribland kapitalförvaltningskostnader, ska beräknas som en procentsats på de genomsnittliga försäkringstillgångarna under perioden, beräknat med två decimaler.

Hänsyn får tas till avgifter som enligt försäkringsvillkoren eller fondbestämmelser ändras i takt med att tiden går eller att försäkringskapitalet växer i den mån de ändras inom ramen för det räkneexempel som används i Jämförpriset.

Beräkningarna ska ske minst årligen, eller vid väsentliga förändringar. Om verksamheten har förändrats i sådan omfattning att de beräknade kostnaderna skulle bli grovt missvisande får en uppskattning ske till dess pålitliga siffror finns tillgängliga, men som längst under ett år.

Beräkningarna ska ske på produktnivå i den mån det finns anledning att anta att kostnaderna är olika för olika produkter, och ska annars ske på kollektiv-nivå.

Bolaget ska spara underlaget för beräkningen i fem år.

Jämförpriset bör redovisas med dess beståndsdelar på ett sådant sätt att konsumenter och andra utomstående kan återskapa Jämförpriset.

6.5 Var finns de uppgifter om kostnader/avgifter som ska ingå i Jämförpriset?

För att det ska vara möjligt att beräkna Jämförpris kan försäkringsföretagen behöva komma att ta fram nya uppgifter kring sina avgifter och kostnader. Detta kan naturligtvis innebära ett merarbete

³¹ Det bakomliggande antagandet är en real kapitalavkastning på 3,9 procent, före avdrag för avkastningsskatt och avgifter. Antagandet bygger på ett grundantagande om en nominell avkastning på 4 procent för långa räntor och 6,5 procent för globala aktier samt en antagen inflation på 2 procent. För att prognosvärdet ska ge en korrekt relation till den nuvarande inkomsten uttrycks avkastningen i prognosen som en "överavkastning", dvs. hur mycket kapitalavkastningen överstiger den generella löneutvecklingen. Med ett antagande om en framtida lönetillväxt i fasta priser på 1,8 procent innebär det att i prognosen används avkastningen ("överavkastningen") 2,1 procent.

Nyckeltal

för företagen, men vår bedömning är att företagen redan i allt väsentligt har – eller i vart fall kan ta fram – samtliga uppgifter som behövs för att beräkna Jämförpris.

De eventuella svårigheter och merkostnader som kan komma att uppstå får ytterst vägas mot behovet av ökad transparens kring avgifter och kostnader. Vi har inte gjort någon konsekvensanalys över det merarbete som förslagen kan komma att medföra. Det kan dock konstateras att regelverken och branschöverenskommelser för kostnader och information om kostnader är mer utvecklade i fondbranschen än inom försäkringsbranschen. Till detta kommer att utvecklingen på EU-nivå går mot kraftigt ökade krav på konsumentinformation om avgifter och kostnader.

6.6 Var ska Jämförpriset presenteras?

Vi har övervägt olika lösningar när det gäller *var* Jämförpriset ska presenteras. En lösning som vi har diskuterat är om Jämförpriset borde presenteras i Faktabladet, och att Svensk Försäkring skulle göra ett tillägg om detta i rekommendationen om Faktablad. En annan lösning som diskuterats är att företagen skulle rekommenderas att presentera sina Jämförpris på sina respektive hemsidor. Att ta in Jämförpriset i Faktabladet har bl.a. den nackdelen att Jämförpriset då kommer att ställas mot det s.k. ”typexempel” som ska redovisas i Faktabladet, dvs. det exempel som ska visa det första årets totala avgifter i kronor. En annan nackdel är att tillämpningsområdet för bestämmelserna om Faktablad och Svensk Försäkrings rekommendation om Faktablad inte omfattar kollektivavtalsgrundad försäkring med sparandeinslag. Vår bedömning är att det finns ett värde i att så långt möjligt ”isolera” det nya nyckeltalet, dvs. att det inte blandas ihop med de nuvarande nyckeltalen/den nuvarande regleringen. En annan sak, som framgått ovan, är att det nya nyckeltalet inte bör presenteras ”isolerat” från kvalitativa beskrivningar av produkternas egenskaper (dvs. vad konsumenterna ”får”).

Vid en samlad bedömning förordar vi att insamling och presentation ska ske via Konsumenternas Försäkringsbyrå. En sådan lösning skulle ge Jämförprisen en hög trovärdighet samtidigt som försäkringsbyrån har särskild kompetens när det gäller att skapa effektiva lösningar kring insamling och verifiering av underlag etc. Till detta kommer att försäkringsbyrån redan har en vana att hantera liknande typ av information, och av att göra sådan information tillgänglig för konsumenter och media genom olika presentationstekniker. Dessutom kan den nya informationen samordnas med annan aktuell livförsäkringsinformation som försäkringsbyrån redan har, så som t.ex. kostnader för olika efterlevandeskydd mm. Vår bedömning är alltså att Försäkringsbyrån har stor förmåga – och är särskilt lämpad för - att hantera de utmaningar som kommer att finnas kring informationsinsamling, lämplig presentation, möjlighet till olika konsumentval, m.m. Enligt vår mening är det lämpligt att Försäkringsbyrån får möjlighet att själva bestämma hur det nya nyckeltalet i kombination med kvalitativ information om produkterna på bästa sätt kan presenteras för konsumenterna.

7. Särskilt om Jämförpris i samband med flytt

Vår målbild är att konsumenten ska få en förenklad information om vilka kostnader en eventuell flytt av försäkringskapitalet skulle komma att utlösa. På så sätt kommer konsumenten att få större

Nyckeltal

möjligheter att - vid såväl nytecknande som därefter - kunna bedöma en av de viktiga potentiella kostnaderna i en försäkring. Konsumenten kommer dessutom att få en *indikation* på i vilka situationer det – ur ett kostnadsperspektiv – skulle "löna sig" att byta försäkring. För att underlätta jämförbarhet ska kostnader, inklusive olika typer av justeringar och avdrag på försäkringskapitalet, appliceras på samma typkund som i Jämförpriset.

Försäkringsföretag kan ta ut en administrativ avgift vid en flytt av försäkring. Denna kan uttryckas som en fast kostnad i kronor, eller som en procentsats på kapitalet. Många företag tar ut en avgift som kompensation för ej återbetalda anskaffningskostnader genom en trappformad avgift där avgiften är hög för en flytt som sker strax efter tecknandet för att sedan sjunka under de följande åren. Dessa avgifter kan i många fall vara väsentliga i förhållande till löpande avgifter.

Försäkringsföretagen kan också ha olika avgifter beroende på om flytten sker inom företaget/koncernen eller om flytten innebär att kapitalet flyttas *från* företaget/koncernen. Vår bedömning är att Jämförpriset vid flytt ska beräknas på avgifterna vid en flytt *från* företaget/koncernen. Förutom administrativa avgifter kan olika justeringar av försäkringskapitalet göras för att fastställa flyttvärdet.

Svensk försäkring har tagit beslut om det första steget mot en ny *Rekommendation kring informationsgivning i samband med flytt av pensionsförsäkrings värde*. Rekommendationen omfattar bl.a. utformningen av faktabladet där informationskraven kring flyttvärdet preciseras. Förutom information om flyttavgifter ska även principerna för hur flyttvärdet beräknas redovisas. Försäkringskapitalet kan belastas med avdrag för marknadsvärdejustering och solvensjustering. Sker ytterligare justeringar ska dessa förklaras.

Om tilldelad/allokerad återbäring varit svag kan med försäkringsvärde, i förekommande fall, avses försäkringens garanterade kapital (återköpsvärdet).

För att kunna jämföra kostnader och eventuella justeringar som uppstår vid en eventuell flytt måste dessa omkostnader definieras och beräknas för en typkund. Detta är inte helt lätt, bl.a. eftersom de administrativa avgifterna kan förändras med tiden genom avgiftstrapporna. Antagandena för typkunden skulle visserligen kunna utformas så att en flytt sker vid en viss tidpunkt efter försäkringens tecknande, men då fångas inte de stora skillnaderna i avgiftstrapporna. För att kunna fånga dynamiken i avgifterna har vi därför valt en beräkning som baseras på att flytten sker med 1/20 årligen under de första 20 åren efter det att försäkringen tecknades.

Beräkningen kan tyckas vara komplicerad och svår att intuitivt förstå, men vår bedömning är att beräkningsunderlaget inte nödvändigtvis kommer att behöva kommuniceras till kunden. Syftet med beräkningen är inte att få fram ett exakt belopp. Syftet är att en konsument ska få en indikation på om kostnaderna för flytt av en viss försäkringsprodukt är högre eller lägre än kostnaderna för flytt av en annan försäkringsprodukt. Kundenspecifika uppgifter får kunden i villkoren eller i det fall en flytt är förestående genom rekommendationen om flytt information som Svensk Försäkring antagit. Det finns ingen samlad statistik på hur gamla försäkringar är som flyttas och eftersom företeelsen är relativt ny skulle sådana siffror kunna komma att ändras. En beräkningsperiod om 20 år har därför valts för att balansera ev. tidiga kostnadsnivåer mot de långsiktiga.

I likhet med vad som har antagits i Jämförpriset ska det försäkringskapital som flyttas antas uppgå till 100 000 kr. Avgifter och kostnader vid flytten diskonteras inte till nuvärde eller slutvärde, utan beräkningen utgår i princip ifrån att flytten sker omedelbart efter att försäkringen tecknades även

Nyckeltal

om flyttavgiften beräknas som ett genomsnitt för en längre period. Vi har dock gjort bedömningen att det finns fler osäkerhetsfaktorer, såsom när flytten verkligen kan komma att ske, vilket sammantaget gör att förenklingarna bör vara acceptabla.

Utöver de administrativa avgifterna kan i samband med flytt försäkringskapitalet räknas ner genom marknadsvärde- och solvensjustering eller annan justering. Enligt Rekommendationen om informationsgivning i samband med flytt av pensionsförsäkrings värde ska ett avgivande bolag redovisa dessa justeringar av försäkringskapitalet. Justeringarna kan variera över tid och utgår ifrån företagets och försäkringstagarens aktuella situation vid flyttillfället.

Vår bedömning är att det i och för sig skulle vara möjligt att illustrera dessa justeringar genom att göra simuleringar av vad som skulle hända vid olika scenarier, men vi föreslår istället att beräkningarna förenklas på det sättet att endast kända justeringar vid tillfället för beräkningen ska tas med. Eventuella framtida justeringar förutsätts syfta till att säkerställa en rättvis hantering av överskott i försäkringen och vi har därför ansett att det är rimligt att anta att de jämnas ut över försäkringens livslängd.

Sammanfattningsvis föreslår vi att Jämförpris för flytt ska beräknas som skillnaden mellan ett försäkringskapital på 100 000 kr och det flyttbara beloppet efter justeringar, avgifts- och kostnadsuttag. Justeringarna ska ingå i beräkningarna med ett belopp som motsvaras av den justering som företaget skulle göra för en försäkring som tecknas vid beräkningstillfället och som omedelbart därefter flyttas.

Vår målbild är att konsumenternas möjlighet att göra kostnadsjämförelser mellan två försäkringar förbättras genom att samma typkund används vid såväl Jämförpris som Jämförpris för flytt. Kostnaderna för att vara kvar i en försäkring framgår av försäkringens Jämförpris. Kostnaderna för att flytta försäkringen framgår av Jämförpris för flytt. Om Jämförpris för flytt tillsammans med Jämförpriset för en alternativ försäkring är lägre än det den nuvarande försäkringens Jämförpris så ger det en indikation på att det – ur ett kostnadsperspektiv - kan finnas anledning att överväga att flytta sin försäkring. Det bör här understrykas att Jämförpriset för flytt endast är en indikation, och dessutom bara när det gäller kostnader/avgifter.

8. Räkne-exempel

Nedan illustreras en tänkt sammanställning av underlaget och beräkningarna samt ges exempel på hur det kan komma att presenteras.

Jämförpris

Antaganden

Nominell avkastning: 5,9 % (prognosstandard)

Avkastningsskatt: 0,6 % (prognosstandard)

Sparålder: 35 år

Nyckeltal

Pensionsålder: 65 år

Slutbetalningsålder: 85 år

Premieavgift: 1,5 %

Årlig avgift: 0,25 %

Kapitalförvaltningskostnader: 0,05 %

Prognosränta: Avkastning efter skatt, avgifter och kapitalförvaltningskostnader

Premier och utbetalningar sker årsvis. In och utbetalningar sker i början på året.

Resultat i nuvarande penningvärde (diskonterat med 2 %)

100 000 kr i engångspremie

Utbetalningar utan avgifter 338 808 kr

Utbetalningar efter avgifter 297 844 kr

Jämförelsepris 40 964 kr

Presentation för konsumenten

Jämförelsepris för försäkring av typ A hos försäkringsföretag A: 40 964 kr

Jämförelsepris för försäkring av typ A hos försäkringsföretag B: xx xxx kr

Jämförpris för Flytt

Antaganden

Försäkringskapital: 100 000 kr

Flyttavgift: 5 % första året, 4 % andra året, 3 % tredje året, 2 % fjärde året samt 1 % därefter.

Marknadsvärdesjustering: Nej

Resultat

Flyttvärde: $100\,000 * (1 - 0,015) = 98\,500$ kr

Jämförpris för flytt: $100\,000 - 98\,500 = 1\,500$ kr

Nyckeltal

Presentation för konsumenten

Jämförpris för flytt av försäkring av typ A hos försäkringsföretag A: 1 500 kr

Jämförpris för flytt av försäkring av typ A hos försäkringsföretag B: x xxx kr

9. Kontroll av beräkningsunderlag

Vår bedömning – och förhoppning – är att Jämförpriset och Jämförpris för flytt kommer att få stort genomslag i branschen. Med ett stort genomslag följer uppkomsten av s.k. marknadsdisciplinerande effekter genom konsument-, konkurrent- och mediagranskningar. Mot denna bakgrund är vi övertygade om att det – även utan några särskilda regler kring detta – i praktiken kommer att ske löpande granskningar av de Jämförpris som presenteras, samt granskningar av hur dessa nyckeltal förhåller sig till t.ex. Faktablad, den finansiella redovisningen, marknadsföringsmaterial och övriga offentliggöranden av försäkringsföretagens ekonomiska förhållanden.

Eftersom det emellertid finns incitament för försäkringsföretagen att få så låga Jämförpris som möjligt föreslår vi att det bör särskilt övervägas om det inte också bör inrättas särskilda rutiner för oberoende granskningar av beräkningsunderlag m.m. Ett alternativ som vi har övervägt är att ställa krav på separata s.k. revisorsintyganden av det beräkningsunderlag som har använts vid framtagandet av Jämförpriset. Vi har även diskuterat alternativet att uppgifter om Jämförpris skulle kunna tas in i den finansiella redovisningen, men stannat för att inte föreslå detta eftersom det egentliga syftet med ett sådant krav torde vara att uppnå just revisorsgranskning.